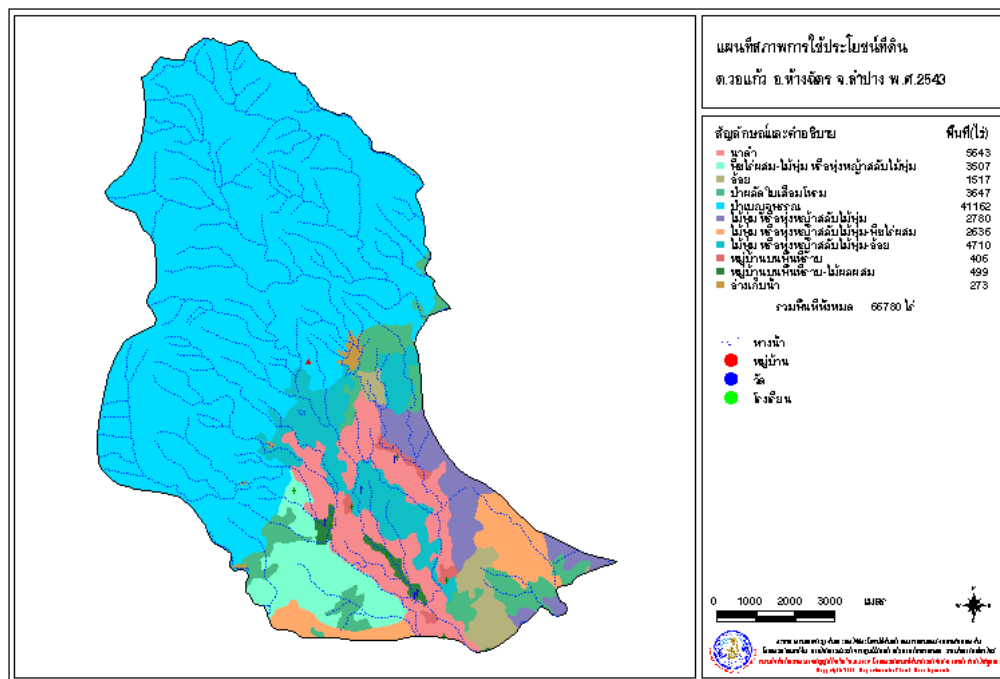

บ้านทุ่งหลาย ต. วอแก้ว อ. ห้างฉัตร จ. ลำปาง

สถานภาพทั่วไป

- ตำบลวอแก้วเป็นหนึ่งใน 7 ของอำเภอห้างฉัตร มีพื้นที่เกษตรประมาณ 11427 ไร่ โดยมีที่นาและมีพื้นที่ไร่ใกล้เคียงกันคือ 5684 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ (62 %) และป่าผลัดใบเสื่อมโทรม (5%) แผนภาพที่ 1
- ตำบลวอแก้วเป็นเขตน่าน้ำฝนแต่มีอ่างเก็บน้ำแม่ไพรซึ่งตั้งอยู่หมู่ 3 โดยมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างหมู่ 3 และหมู่ 4 สำหรับปลูกพืชในฤดูแล้งใกล้เคียงกัน อ่างเก็บน้ำนี้เกษตรกรจะใช้สำหรับตกลำข้าวและปลูกพืชในฤดูแล้งจะไม่ใช้สำหรับการปลูกข้าวนาปี เนื่องจากปริมาณน้ำในแต่ละปีไม่เพียงพอ

แผนภาพที่ 1 ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ต. วอแก้ว อ. ห้างฉัตร จ. ลำปาง
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, 2543

ระบบเกษตรตำบลวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

- ข้าวนาปี เกษตรกรปลูกข้าวเหนียวสำหรับขายและบริโภค(สัดส่วน ขาย : บริโภค) 6:4 ใช้พันธุ์ข้าวหลายพันธุ์สอดคล้องกับสภาพนาดอนและนาลุ่มกลาง เกษตรกรน้อยรายที่ปลูกข้าวนาปรัง
- พืชไร่ที่สำคัญได้แก่ อ้อย ถั่วลิสง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และข้าวโพดอ่อน ยาสูบ

- พืชสวนที่สำคัญได้แก่ พริก แตงกวา
- พืชอาหารสัตว์ ได้แก่ หญ้าแพงโกล่า หญ้าบาน่า และหญ้ารัฐซี

ตารางที่ 1 สถานภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรหมู่ต่างๆของตำบลวอแก้ว

หมู่ที่	พื้นที่นา*	จำนวนครัวเรือน	สถานภาพทางเศรษฐกิจ*	หมายเหตุ
1	4		3	ยาสูบ ถั่วลิสง
2	5		5	
3	2	280	1	ที่นาลุ่มมาก ข้าวโพด แปลงผลิตหญ้าอาหารสัตว์ ยาสูบ
4	3	157	2	แปลงผลิตหญ้าอาหารสัตว์ ข้าวโพด ยาสูบ ถั่วลิสง แตงกวา
5	1	395	4	ถั่วลิสง อ้อย
6	6		3	ถั่วลิสง อ้อย

หมายเหตุ : * เรียงลำดับความสำคัญ 1 = มาก 6 = น้อยสุด

ระบบนํ้าฝน

ปัญหาด้านการผลิตที่เกิดจากศัตรูพืช เกษตรกรใช้สารเคมีควบคุมและกำจัด วัสดุเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากสภาตำบล เมื่อเกษตรกรมีการรวมกลุ่มและนำเสนอขอความช่วยเหลือในแต่ละปีจะมีงบประมาณในส่วนนี้ 8000-10000 บาท สำหรับปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ เกษตรกรจะใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอกผสมปุ๋ยเคมี และซากถั่วลิสง แต่ส่วนใหญ่จะเน้นการใช้ปุ๋ยเคมีตามอัตราที่กรมส่งเสริมแนะนำคือ 16-20-0 อัตรา 30 กก./ไร่ และ 46-0-0 อัตรา 10 กก./ไร่ อย่างไรก็ตามพบว่ามีเกษตรกรหนึ่งรายที่ได้ทดลองใช้อินทรีย์ภัณฑ์เป็นปุ๋ยพืชสดสำหรับข้าวนาปี ทราบว่าผลเป็นที่พอใจ

ตารางที่ 2 คุณสมบัติของพื้นที่ บ้านหลายทุ่ง ต. วอแก้ว

	นาดอน	นาลุ่มกลาง	หมายเหตุ
ฤดูปลูกข้าว พันธุ์ข้าว ผลผลิต	กลางส.ค.- ปลายส.ค. ดอชิวขาว กข 10 มะลิ 105 สัน ป่าตอง 1 2 ส่วน	ต้นส.ค. กข6 สันป่าตอง 1 3 ส่วน สันป่าตอง 1 500-600 กก./ไร่ กข 6 500 กข 10 500-600 มะลิ 105 500 ดอชิวขาว 450-500	วันปลูกห่างกัน 20-30 วัน
ปัญหา	1 ขาดน้ำ 2 ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ 3 แมลงศัตรูพืช (เพลี้ยไฟ เพลี้ยจักจั่น แมลงบั่ว) และหนู 4 วัชพืช	1 วัชพืช 2 หนอนกระชูดคอรวง 3 แมลงบั่ว 4 หนู	โดยทั่วไปข้าวในนาดอนจะถูกรบกวนโดยแมลงศัตรูพืชน้อยกว่านาลุ่มกลาง เกษตรกรกล่าวว่าเนื่องจากนาดอนมีลมพัดผ่านในขณะที่นาลุ่มไม่มีลมพัดโกรก

ความเสียหายจากฝนแล้ง

เกษตรกรจำแนกความเสียหายจากฝนแล้งออกเป็น 2 ช่วงได้แก่

- แล้ง 1 ฝนทิ้งช่วงหลังปักดำ 10-20 วัน (ระยะเริ่มแตกกอ) ซึ่งอาจจะนาน 30-45 วันส่งผลให้ผลผลิตลดลง ประมาณ 60 % แต่เกษตรกรสามารถลดความเสียหายได้โดยการใส่ปุ๋ยเคมีเพื่อเร่งการเจริญเติบโตหลังจากที่ฝนตก โอกาสของการเกิดแล้ง 1 เท่ากับ 3 ครั้งใน 5 ปี
- แล้ง 2 ฝนทิ้งช่วงระยะตั้งท้อง-ออกรวง ผลผลิตเสียหายมาก 80-90 % และไม่สามารถลดความเสียหายหรือฟื้นฟูด้วยวิธีการใส่ปุ๋ย ดังปฏิบัติในแล้ง 1 ได้ โอกาสของการเกิดแล้ง 2 เท่ากับ 1 ครั้งใน 5 ปี

ตารางที่ 3 การเลือกใช้พันธุ์ข้าวให้เหมาะสมกับการจัดการสภาพแล้ง

พันธุ์	ลักษณะพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม	สัดส่วนของพื้นที่ปลูกข้าว	ราคา (บาท/กก.)
1. ดอซิว	พันธุ์เบา ไวแสง ออกดอก 20 ก.ย. (หนีแล้ง)	1 %	6
2. กข. 10	ไม่ไวแสง (หนีแล้ง)	3 %	5
3. กข 4	ปัจจุบันเลิกปลูก*		
4. กข 2	ไม่ไวแสง (หนีแล้ง) เลิกปลูก*		
5. สปต 1	ไม่ไวแสง (หนีแล้ง) ต้นสูงกว่า กข10	1%	ยังไม่มีการขาย
6. กข 6	กข 6 อ่อนแอต่อแล้ง ปลูกในนาลุ่ม	90 %	6
7. มะลิ 105	ทนแล้งกว่า กข 6	5%	5

หมายเหตุ * : เนื่องจากคุณภาพไม่เป็นที่ต้องการ และมีพันธุ์ กข 6 ซึ่งให้คุณภาพและราคาสูงกว่า

แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าว

1. เกษตรกรเก็บเมล็ดทำพันธุ์ด้วยตนเอง โดยเลือกแปลงที่ข้าวสมบูรณ์ คัดต้นที่ปนทิ้ง เมื่อเก็บเกี่ยวทำการคัดตรงอีกครั้ง แยกเมล็ดทำเป็นเมล็ดพันธุ์ในฤดูต่อไป มีการปฏิบัติ 30 % ของเกษตรกร
2. สหกรณ์การเกษตรห้างฉัตร
3. ศูนย์ขยายพันธุ์พืชลำปาง
4. ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน (เริ่มโครงการปี 2544)

การตลาดข้าว

เกษตรกรในพื้นที่ หมู่ 4 ขายข้าวเปลือกให้กับสหกรณ์การเกษตรห้างฉัตร ร้อยละ 60 ที่เหลือร้อยละ 40 ขายให้กับพ่อค้าคนกลาง

อาชีพนอกภาคเกษตร

เกษตรกรในพื้นที่ หมู่ 4 สามารถทำงานนอกภาคเกษตรได้ตลอดปี อาชีพสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกร ได้แก่

1. โรงงานอุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง
2. อุตสาหกรรมไม้
3. อุตสาหกรรมเส้นไหม

ความถาวรของอาชีพเกษตร

1. อาชีพทำนาจัดได้ว่าเป็นอาชีพที่สำคัญในอดีต เนื่องจากระบบการผลิตสอดคล้องกับระบบการเศรษฐกิจพอเพียง ขยายในส่วนที่เหลือจากบริเวณ ต้นทุนการผลิตยังสูงและเกษตรกรมีความต้องการหาทางลดต้นทุนการผลิต เกษตรกรได้รับคำแนะนำโดยการทำนาหว่านแต่ไม่สามารถทำได้เนื่องจากน้ำไม่สมบูรณ์
2. การผลิตพืชอาหารสัตว์เป็นระบบการผลิตที่สร้างรายได้สูงให้กับเกษตรกร แต่ยังคงจำกัดเฉพาะกลุ่มซึ่งได้รับการสนับสนุนจากศูนย์อาหารสัตว์ลำปาง เช่น การผลิตหญ้าบาน่า หญ้าแพงโกล่าสดสำหรับอาหารช้าง (ครั้งละ 6 ตัน 3 ครั้งต่อสัปดาห์) และหญ้ารูชี สำหรับอาหารวัว ระบบการผลิตดังกล่าวสามารถทำให้การใช้ที่ดินอาศัยน้ำฝนมีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. พื้นที่นาดอนที่ขาดแคลนน้ำหรืออาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว เกษตรกรบางรายได้เปลี่ยนการใช้ที่ดินมาเป็นการผลิตแบบผสมผสานซึ่งมีปศุสัตว์เป็นองค์ประกอบหลัก นอกจากนี้พบว่าเกษตรกรทุกครัวเรือนได้มีการเลี้ยงวัว ซึ่งสามารถเป็นทางเลือกที่สร้างรายได้สำคัญของท้องถิ่น